

KERTINĖ
PARAŠTĖ

Olimpinės mintys

Taip, taip — artėja olimpinės žiemos prietelivizijos. Vėl reikės valandų valandas su malonumu stebėti kas ketveri metai pasikartojantį spektaklį — naujoje vietoje, su naujais rengėjais, su, be kelių išimčių, naujais dalyviais. Vėl graudokas džiaugsmas persmelks krūtinę matant žygiuojančią nepriklausomą Lietuvos rinktinę atidarymo iškilnių parade. Įvairios valstybės, tautos, vėliavos, gražios, imantros uniformos, jauni entuziastingi veidai... tarp jų mūsų šalis... Vėl reikės maldauti Olimpo dievų, kad būtų palankūs lietuvių atletams ir atletams, kad krepšininkai sužaistų sklandžiai, kad irklautojai, dviratininkai ir kiti pasirodytų garbingai. O dėl tų medalių, tai pravartu atsiminti posakį — ne vien tik auksas aukso žiba. Tas pats su sidabru. Tas pats su bronzos. Galima būti čempionu ir be medalio. Svarbi pati dalyvavimo heroika. Pati liepsna.

Prieš kelias dienas ėmiau varžytis įvairias lietuvių poezijos knygas, ieškodamas eilėraščių ar bent kelių eilučių, susijusių su Olimpiada, sporto varžybomis, ar šiaip kuo nors panašiu. Troškiau įkvepiančio įvaizdžio, taiklios frazės, kuria galėčiau pailiustruoti savo mintis. Deja, neturėjau laimės — niekieno nesuradau. Šioji tematika mūsų poezijoje beveik neegzistuoja. Šalia pamėgtos erškėčiuotos pasaulėjautos, šalia maldingo idealizmo, filosofavimo, vykusio išorės stebėjimo, nūdien vis dažniau linkstama į cinizmą, absurda, į bjaurią gyvenimo pusę. O Olimpiada yra tam, kad triumfuotų žmogaus kūno galia. Tai gi ir grožis. Ir sveikata.

Jei suradau, tai tik Juditos Vaičiūnaitės aštuoneilį, pavadintą „Stadionas“. Bet tai tik žvaigždėmis mirgančios nakties metafora. Poetė bėga „miego ratais / amž-

na laiko erdve“. Ji, tarsi sapnuojanti atletė, visa siela vežasi savo idealą. Atsivertęs kitą Juditos Vaičiūnaitės rinkinį *Nemigos atvaras*, susidūriau su eilėraščiu „Būgnų karalius“. Prasideda šitaip: „Mano būgnų karalius, rasta ant grindinio“.

Tai tau! Koks sutapimas! Juk užvakar mūsų alėjoje, netoli garso durų, pasilenkęs pakėliau apverstą kortą. Būgnų karalienė! Iš kažkur atpūtė vėją. O prieš savaitę buvau suradęs kitos kaladės kortą — kryžių keturiukę. Kokie čia burtai — stauga šitaip po kojom maišosi kortos? Ir kodėl kaip tik dabar iš seniai nevarčyto mėgstamos poetės rinkinio išnyra eilėraštis apie būgnų karalių!

Liūdnas yra Vaičiūnaitės šviesiaplaukių karalius likimas. Jis tūno beprotnamy, „nuo bemiegių naktų, alkoholio garų užkimas“, „tyli palatų prie baltintos sienos“. O kurgi manoji šviesiaplaukė karalienė, prieš daugelį metų mano širdy palikusi keturis kryžius? Kur ji? Kaip jai sekasi? Nežinau. Ji tyli. Tik jos korta dabar guli garaže šalia kryžių keturiukės. Man viskas palengva aiškėja. Nereikia žiniuonės dėstyto. Nereikia paguodos.

Bet grįžkime prie Olimpiados, kuri man visada yra sporto karalienė, karalių, plaukimo, gimnastikos princesė ir princas, mikliųjų, eikliųjų, galingųjų sąskrydis. Ypatingo grožio sueiga. Žaidynės. Varžybos. Citius, altius, fortius (greičiau, aukščiau, tvirtiau). Prie šių trijų derėtų pridurti — mikliau, grakščiau. Yra gi vandens baletas.

Taip — Olimpiados metu atgyja tikėjimas ne tik pasaka, bet ir pasauliu. Juk visa tai, ką matai ekrane, vyksta tikrovėje. Viskas yra gyvybė, o ne kokia kompiuterinė (jau įkyranti), fantazija. Kaip ant delno regi įgyvendina-

Šiandienos negandos, bet rytojaus Lietuvos vizija...

VALDAS ADAMKUS

Lietuvos Sambūrio suvažiavimą laikau dėsningu įvykiu tautos visuomeniniame ir politiniame gyvenime. Jus susirinkti šioje salėje, manau, vertia būtinybė peržvelgti ir įvertinti tą kelią, kurį per šešerius metus nuėjo vėl atkurta mūsų valstybė bei demokratines raidos požūrius dar labai jauna ir gležna mūsų visuomenė.

Artėjant Lietuvos Seimo rinkimams, labai svarbu, kad atsirastų visuomeniniai judėjimai, kurie nebūtų susieti su neretai tik siaurų politinių interesų siekiančiomis, griežta hierarchija susikūrusiomis partijomis. Tokiuose kaip jūsų suvažiavimas forumuose mokslo ir meno inteligentija, par-

* Įžanginė kalba, pasakyta visuomeninės organizacijos Lietuvos Sambūris steigiamajame suvažiavime, įvykusiame šių metų birželio 22 dieną Vilniuje.

mas ar įkūnijamas individų ar komandų pastangas. Čia yra karūnuojamas jų ilgametis pasirošimas. Prisimenu brolio Jono (nelaimėi, vokiečių sušaudyto) treniruotes. Jis ryžosi tapti ilgų distancijų bėgiku. Keldavosi kasdien ketvirtą valandą ryto ir tris valandas bėgiodavo stadione prie Nerios. Griežtas abstinencas. Nerūkorus. Jokių nešvankių žodžių, kuriais tada taip domėnais drabstėsi pseudoteletai klubuose. Sportui reikia tam tikro skaitumo.

Visi trokšta medalių. Vieni juos laimi, kiti įsitikina, kad jų treniruotės nebuvo tiek sistemingos ir paveikios, kaip medalius laimėjusių varžovų. Na, įsitikina ir žmonių sąrangos įvairumu. Kai kam gamta tiesiog nepagailėjo ypatingo smarkumo. Juk nėra vienodo kūno, nei vienodos psichikos nėra. Nei vienodų sąlygų nėra. Tad būk patenkintas, jei pavyko bent maždaug lygiuotis su gamtos ar rėmėjų palabintais čempionais. Jei tavo rezultatas yra gan geras, reikia, pastangos buvo vertingos. Pakanka to, kad esi olimpietė ar olimpietis, dalyvavęs pasaulinio masto žaidynėse. O tai yra daug.

Pranas Vievys

tijų elitui nepriklausantys žmonės turi galimybę kritiškai apmąstyti, kokios priežastys lėmė, kad mūsų valstybėje dar nesudarytos sąlygos atsiskleisti višumėnės narių kūrybinei energijai, ir ką daryti, kad Lietuvos žmonės pagaliau būtų ne vargani pošiniai savo tėvynėje, bet laisvos, demokratinės visuomenės nariai, saugiai kuriantys asmeninę ir krašto gerovę.

Lietuvos istorijoje birželis — gedulo mėnuo. Tai laisvės praradimo, trėmimų, žudynių mėnuo. Bet kartu birželis — ir vilties, dvasios ištvermės mėnuo. 1941-ųjų birželį Lietuva sukiulo prieš okupantus, 1988 metų birželį prasidėjo Lietuvos Atgimimas. Šiandien Lietuvai reikia naujo atgimimo. Tebūnie šis suvažiavimas viltingu simboliu, kad mūsų krašto žmonės vėl gali susikibti rankomis ir nuversti kalnus, kurdami ateities Lietuvą, šalį be dvasios luosinacijo skurdo, be jūliui gatvėse šeiminkaujančių nusikaltėlių, be nesąžiningų valdžios ir finansinių institucijų kabinetuose.

Artėjantis lemtingas Lietuvai politinis įvykis — būsimieji Seimo rinkimai simbolizuos, kad baigėsi pirmasis pilnas mūsų valstybės parlamentinio gyvenimo ciklas. Visą pirmą galime džiaugtis ir didžiuliu tautos ištikimybę 1990 metų kovo 11-osios akto paskelbtai Nepriklausomybei, ryžtu išlikti laisviems, nepaisant visų sunkumų, kuriuos tenka patirti.

Vis dėlto, prabėgus šešeriems metams po Nepriklausomybės atkūrimo — esame priversti liūdnai konstatuoti: Lietuvos žmonių gyvenimas ne tik nepagerėjo, bet turbūt net pablogėjo. Natūralu, kad didelis džiaugsmas vėl atkurta sava valstybe ėmė užsimirti ir įsigali nusivylimas, pyktis, cinizmas. Itin stipriai žmonės nusivylę valstybės institucijomis, partijomis ir politikais, net pačiu politiniu procesu.

Neišvengiamai kyla klausimas „Kodėl?“, ir kurį atsakius, tenka mąstyti apie dar sunkesnį klausimą: „Ką daryti, kad būtų kitaip?“ Nesunku išlieti nenutruktama kritikos valdžiai aro-ve, nesunku kaltinti net ir visą Seimą, partijas — tai kiekvieną dieną gali pasiklaityti laikraščiuose, išgirsti per radiją, televiziją. Dažniausiai ši kritika ir konkreti, ir visiškai teisinga. Tačiau Lietuvos Sambūrio suvažiavime norėčiau kalbėti ir išgirsti kitų mintis apie mūsų valstybės raidos problemas, nesėkmių priežastis labiau apibendrinant, ne vienadienių interesų požiūriu.

Daug mūsų krašto problemų, manau, kyla dėl politinės kultūros mūsų visuomenėje stokos. Turime savikritiškai pripažinti: demokratinio valdymo tradicija mūsų dar labai gležna ir jauna. Lietuva tebėra savotiškoje pusiauokelėje, ji dar esanti labiau pokomunistinėje negu demokratinėje būsenoje. Tas „pusiauokelės“ būvis uždėda savąjį antspaudą visam valstybės gyvenimui ir itin stipriai jautiamas politikos sferoje.

Daugelis krašto gyventojų įsitikina, kad Lietuvos valdžia — autoritariška. Ji valdo, klausyda-

Valdas Adamkus

Jono Kuprio nuotrauka

masi tik pati savęs, bet negirdėdama piliečių, neatsižvelgdama į jų interesus ir poreikius. Kai susidaro tokia padėtis — ir sava valstybė tampa piliečiui svetima. Visuomenėje susiformuoja nuostata, kad apeiti jos įstatymus ne tik nėra amoralu, bet net laikoma natūraliu, kone sveikintinu dalyku.

Toks teisinis nihilizmas sukelia visuomenėje anarchiją, kuri žlugdo žmonių pastangas kurti geresnį gyvenimą. Tačiau kai valstybė menkai atsakinga piliečiui, nėra ko laukti, kad jis išsiugdys atsakomybės visuomenei jausmą. Tad, manau, viena pagrindinių priežasčių, kodėl Lietuvai reikia naujos demokratijos valdžios — tai būtinybė ugdyti pilietinę visuomenę, kuri savo ruožtu puoselėtų politinę kultūrą ir ugdytų šiuolaikiškai mastančius, veiklius politikus.

Vienas svarbiausių pilietinės visuomenės požymių — pasitikėjimas. Pasitikėjimas platiąja prasme: nuo pasitikėjimo savimi, garbingu verslu iki pasitikėjimo valdžios institucijom, politikais. Kaip byloja Amerikos patirtis, pasitikėjimas laiduoja sėkmę, o sėkmė vėliau pati save maitina.

Sovietinė sistema perdavė naujiems laikams senąjį įtarumo paveldą. Jį įmanoma įveikti tik konkrečiais darbais ir bendradarbiavimu: žmogaus su žmogumi, verslininko su vartotoju, darbdavio su darbininku, partijų su valdžios institucijom. Kudirkos žodžių apie stiprybę ir vienybę kartojimas dar nereiškia nei stiprybės, nei vienybės. Mūsų krašto žmonės, įpratinti skanduoti svetimų, vėliau savų vadų var-dus, turi pagaliau išmokyti išdi-

džiai pasakyti: „Mes — Lietuva“, nes „mes“ ir yra toji stiprybė vienybėje, atsirandanti iš pasitikėjimo ir pagarbos savimi, savo sugebėjimais.

Pilietinė visuomenė ir jai būdinga politinė kultūra neatsiranda pati savaime. Reikalinga atitinkama valstybės politika, kurios pagrindas turėtų būti piliečių interesai. Lietuvai būtina išsirinkti naują valdžią, gebančią formuoti atsakingos ir atskaitingos piliečiui valstybės modelį. Tai tokia valdžia, kuri politiką vykdo, remdamasi įvairiausiais visuomenės sluoksniais, derindama atskirų grupių ir bendrus visiems piliečiams interesus.

Būtina demokratinio valstybės valdymo sąlyga — valdžios politinių ir administracinių sprendimų viešumas. Pasaulis nesugalvojo geresnio valstybės pareigūnų kontrolės būdo kaip viešumo, žinoma, jei jis ne deklaratyviai skelbiamas, bet realiai įtvirtinamas kasdieniniame gyvenime.

Jau vien nuosekliai vadovaujantis šiais politinės veiklos principais, galima susigrąžinti visuomenės pasitikėjimą Lietuvos valdžia, įveikti žmonių apatiją, abejingumą bet kokiai politikai.

Būdamas Lietuvoje, labiausiai nerimauju dėl stiprėjančių nusivylimo, nepasitenkinimo nuostatų. Žmonės labai daug tikięsi iš valdžios žadėtų reformų. Tačiau jau ir įvykdytos reformos nesustiprino visuomenėje socialinio teisingumo, priešingai, dažnai nepagrįstai pagilino tur-
tinius kontrastus, kartu neišlaisvindamos kuriančiosios žmonių iniciatyvos. Socialinės ir ekonominės dinamikos požiūriu

Lietuva atsilieka nuo kaimyninės Estijos ir Vidurio Europos šalių. Pasiguosti galime tik lygindami savo padėtį su chaosu, tvyrančiu į Rytus nuo Lietuvos.

Galima daug kalbėti apie mūsų valstybės gyvenimo ydas, analizuoti nesėkmių priežastis. Tačiau dabar svarbiausia apmąstyti, kokie būtų imanomi pozityvūs sprendimai, kurie leistų įvesti tvarką krašto valdyme, pagyventi ekonomiką. Konkretią būsimosios valdžios veiksmų programą turėtų sutelktomis jėgomis rengti šviesiausios Lietuvos protai, geriausi kiekvienos srities ekspertai. Bet apie bendrusius principus, esmines nuostatas, kuriomis turėtume vadovautis valstybės gyvenime, privalome kalbėtis jau šiandien, šiame Lietuvos Sambūrio suvažiavime.

Akivaizdu, kad dabartinė Lietuvos ekonominė sistema normaliai nefunkcionuoja. Būsimajai valdžiai teks imtis radikalių bankininkystės, mokesčių, muitų reformų, investicijų skatinimo politikos. Šios reformos palies įvairių visuomenės grupių interesus ir kyla didelė pagunda kuo daugiau žadėti rinkėjams, per daug nesukant sau galvos, kaip tuos pažadus vėliau reikėtų tesėti.

Ragindau visas politines jėgas būsimosiose Seimo rinkimų batalijose vengti populizmo. Būtina Lietuvos žmonėms labai aiškiai pasakyti, kokią kainą reikės mokėti už vieną ar kitą politinį

(Nukelta į 2 psl.)

Šiame numeryje:

Olimpiadai artėjant • Mūsų valstybės raidos problemas ir jų priežastis • Čechijai skirti eilėraščiai • Virgilijaus Juodakio „Lietuvos fotografijos istorija“ • Vaclovo Strauko fotografijų paroda Čikagoje • Iš Kauno atvyksta „Ainiai“

„Šitaip mes ruošiamės Olimpiadai! Ne tik mes patys, bet ir mašina paruošta...“ — iš Floridos rašo Remigijus A. Gaška, Lietuvos tautinio olimpinio komiteto attachė Pasaulinei olimpiadai Atlanta, Georgia.

...rytojaus Lietuvos vizija

(Atkelta iš 1 psl.)

ekonominį sprendimą, kokius pokyčius sukels viena ar kita reforma. Politikų, siūlančių visuomenei savąjį ekonominę politikos modelį, pareiga sudaryti ir prielaidas, kad patys žmonės galėtų, apsvaistę pasiūlymų privalumus ir trūkumus, sąmoningai nuspręsti: pritarti ar nepritarti toms programoms.

Be to, labai svarbu, kad dialogas tarp visuomenės ir politikų vyktų nuolat, o ne vien per rinkimus. Tai turi būti ne formalus, bet veiksmingas dialogas, suteikiantis visuomenei galimybę nuspręsti, kokiais būdais ji nori kurti savo gerovę. Lietuvos Sambūris, manau, gali tapti būtent tokiu judėjimu, kuris pradėtų politikų ir visuomenės dialogą.

Visuomenės iniciatyva labai reikalinga ir keičiant mūsų valdininkų darbo stilių. Fundamentali Lietuvos politikos problema – labai žema valstybės administravimo ir vadybos kokybė. Valdininkai turi tapti atsakinga ir kompetentinga biurokratija, patia geriausia šio žodžio prasme. Valdymo aparato nerangumas, kompetencijos stoka jau sužlugdė daugybę Lietuvos žmonių ir užsienio investuotojų iniciatyvų.

Bet turbūt pati baisiausia Lietuvos valstybės institucijų liga, kurią galima palyginti nebent su vėžiu, tai – korupcija. Apie tai nuolat kalbama, rašoma spaudoje, bet padėtis nė kiek nesikeičia. Gali net pasirodyti, kad Lietuvoje korupcija kaip paskutinės stadijos vėžys – jokios vilties išgyti. Tačiau kovos su šia liga receptai pasauliui seniai žinomi: viešumas, griežta valstybės institucijų ir pilietinės visuomenės kontrolė, nepakantus kyšininkavimui moralinis klimatas.

Žinoma, nėra lengva korumpuotoje šalyje išnaikinti šį reiškinį. Vis dėlto pirmiausia reikia turėti politinės valios kovoti su korupcija. Būtent jos, manau, labiausiai ir pasigenda Lietuvoje. Sunku suprasti, kaip koks nors pareigūnas, apie kurio neaiškūs darbai ir įtartinus ryšius rašo visi laikraščiai, ir visa Lietuva atvirai šneka, kad jis – paprasčiausias kyšininkas, vis viena, žiūrėk, metų metus nepajudinamai sėdi savo poste. Kažkokių įtakingų valdžios vyrų parama mūsų šalyje pasirodo esanti svarbesnė už visuomenės nuomonę. Bet kurioje Vakarų šalyje tai būtų politinė valdanciosios partijos savižudybė. Ar jau taip yra ir Lietuvoje, atskleis būsimieji Seimo rinkimai.

Bet korupcija jokių būdu nėra vien valdanciosios partijos problema. Einantis į Seimo rinkimus politinės jėgos turi būti labai atsargios ir atsikratyti asmeninių, kurių nepriekaištų sąžiningumui galima abejoti arba kuriems iš paskos velkasi įtartinų ryšių šleifas. Vėl šiuo požiūriu labai svarbus dialogas su visuomene. Žmogų geriausiai pažįsta toji aplinka, kurioje jis gyvena. Tos bendruomenės, kurioje jis gyvena ir dirba, nuomonė gali būti labai veiksmingas žmogaus moralės, patikimumo tikrinimo savotiškas lakmuso popierėlis.

Be abejo, padorių politikų korpuso suformavimas – tai tik doresnės Lietuvos kūrimo pradžia. Tačiau kai į politiką ateina sąžiningi žmonės, jau galima tikėtis, kad bus atsikratoma korumpuotų valdininkų ir valstybės institucijų darbas ims gerėti.

Kalbėdamas apie valstybės institucijas pirmiausia galvoju apie teismus, prokuratūrą, policiją, muitines. Bendraujant su žmonėmis, tiesiog sukrečia jų nepasi-

tikėjimas teisėtumą turinčiais ginti pareigūnais. Kaip galima tikėtis Lietuvoje įstatymo viršenybės, jei žmonės mano, kad įmanoma papirkti net ir teisėją? Kaip galima tikėtis asmens saugumo, jei žmonės mano, kad policininkai, prokurorai, muitininkai ima kyšius iš nusikaltėlių?

Teisėtarkos darbuotojai skundžiasi, kad visuomenė mažai jiems padeda, nenoriai bendradarbiauja su pareigūnais, ypač tiriančiais organizuotų nusikaltėlių gaujų bylas. Bet kaip galima laukti, kad net ir nukentėję asmenys duos parodymus, jei juos tuoj pat ima terorizuoti areštuotų banditų parankiniai? Manau, turi būti parengta gerai apmąstyta teisėtarkos stiprinimo programa, atitinkamai pakoreguoti įstatymai, sukurtos stiprios operatyvinio darbo, teisėtarkos institucijų vidaus kontrolės tarnybos.

Be abejo, reikėtų ieškoti būdų, kaip įtraukti visuomenę į teisėtarkos stiprinimo veiklą. Lietuvoje daug kalbama apie policijos ir piliečių bendradarbiavimą, apie Savanoriškos krašto apsaugos tulką teisėtarkos institucijoms, saugant visuomenę nuo vagių, plėšikų, reketininkų. Bet, kaip ir daugelyje kitų veiklos sričių, kalbų daug, o reikalai nesijuda iš vietos. Seniai laikas, atsisiakius ambicijų, nereikalingo šios konkrečios problemos politikavimu, sukurti konkrečią visuomenės pagalbos policijai programą. Tai padėtų sustiprinti teisėtarką, net ir nenaudojant papildomų lėšų. Nors, žinoma, policija prokuratūra, muitinės – tai tokios institucijos, kurių sąskaita taupyti nederėtų, nes kai valstybėje nesilaikoma įstatymų, kai gatvėse siautėja nusikaltėliai, sprogdinantys net laikraštų redakcijas, milžiniška žala daroma ne tik visuomenės saugumui, moralei, bet ir ekonomikai. Teisėtarkai stiprinti turbūt derėtų ieškoti ir papildomų lėšų.

Tačiau niekaip negalima pateisinti, kai pinigai švaistomi mažai ar net jokios naudos neduodančioms labai dažnoms valstybės pareigūnų (parlamentarų) kelionėms į užsienį, brangiems automobiliams pirkti, kai ple-

Vaclovas Straukas

Fotomenininko Vaclovo Strauko iš Klaipėdos darbų paroda nuo liepos 10 iki rugpjūčio 31 dienos vyksta Čiurlionio galerijoje, Jaunimo centre, Čikagoje. Parodą rengia Budrio Lietuvių foto archyvas.

čiamas valdymo aparatas, skirstomos vis naujos privilegijos ar įsigijamas niekam nereikalingas prabangus lėktuvas.

Gal privertus valstybės institucijas gyventi taupiau ir ne itin smarkiai pavyktų padidinti socialinės paramos fondus. Vis dėlto būtų ir materialinis efektas. Bet dar svarbiau – moralinis poveikis. Iš tiesų baisu, kai ir taip tiek varganus skatikus gaunantiems pensininkams neišmokamos ir šios nepateisinamos menkos pensijos. Kalbėdamasis su žmonėmis nuolat girdžiu klausimą: „Kaip gyventi?“ (Nežinau, kaip žiūrėti žmonėms į akis, kai Vilniaus gatvėse matai važinėjant tiek daug valdiškų BMW automobilių, kai tau parodo priemiestuose kylančias ištaigingas valdininkų vilas.)

Aišku, kad ilgiau tokia padėtis negali būti toleruojama. Reikia parengti valstybės išlaidų mažinimo programą, panaikinti legalias ir nelegalias valdininkų privilegijas. Nepritariu nuostatom, kad geram specialistui, dirbančiam valstybės aparate, nereikia mokėti daugiau negu, tarkime, nevalifikuotą darbą dirbančiam žmogui. Bet privilegijų sistema, išskirtinės sąlygos tik stiprina savotišką uždara valdininkų, esančių virš paprastų žmonių, kastą. Reikia aiškių valstybės tarnautojų darbo vertinimo kriterijų. Profesionalumas, sąžiningumas, o ne pažintys, partiniai ryšiai (iš tikimybe aukštesniam viršininkui) turėtų tapti svarbiausiomis savybėmis, lemiančiomis valdininko kilimą pareigose, jo atlyginimą.

Kai profesionalai ištums nelankstą, apkerpėjusią, korumpuotą biurokratiją, labai pagerės klimatas užsienio investicijoms. Manau, tai net svarbiau, negu padaryti atitinkamas ekonominių įstatymų pataisas.

Visuomet sakiau ir sakysiu, kad Lietuvai pirmiausia reikia pasikliauti savo žmonių jėgomis, jų kuriamąja energija. Bet mūsų įplaukų nepavyks, bent jau per palyginti trumpą laiką, įdiegti gamyboje naujų technologijų. O laukti dar dešimtmečius Lietuva negali – reikia maksimaliai dideliais tempais vyti Europą.

Stambių užsienio investicijų nepavyks greitai pritraukti vien mūsų verslininkų pastangomis, jei jų neparems valstybės apgalvota muitų, mokesčių lengvatų politika, kryptingų darbų, reklamuojant mūsų krašto geopolitinius ir ekonominius privalumus bei galimybes.

Tai sudėtinga problema, kurią reikėtų išsamiai analizuoti, aptarti drauge su ekonomikos, finansų specialistais. Šioje kalboje Lietuvos Sambūrio suvažiavime galia atkreipti dėmesį tik į tuos problemų aspektus, kurie priklauso pirmiausia nuo politikos.

Antai itin bloga socialinė-ekonominė padėtis Lietuvos kaime, gal net blogesnė negu miestuose. Pritariu tiems, kurie laikosi nuomonės, jog žemės ūkio problema spręsti labai trūkė ir tebetrukdo perdas jų ideologizavimas ir supolitinimas. Akivaizdu, kad būtina remti privataus sektoriaus plėtojimąsi. Tačiau taip pat akivaizdu, kad Lietuva negali būti trijų hektarų sklypininkų šalis. Vadinasi, reikia, atsikratus ideologinių šampū, skatinti smulkų ūkių kooperaciją, ekonominius metodus juos stambinti, kartu sudarant sąlygas išsilaikyti ir perspektyvioms išsėjų kolūkių susiformavimui bendrovėms. Ir jokio politikavimo šiuose reikaluose neturėtų būti.

Neketinau šioje kalboje aptarinėti visų Lietuvos gyvenimo sričių. Bet, regėdamas šiam suvažiavime daug kultūros, mokslo žmonių, negaliu nepasakyti, kad jūsų veikloje matau daugiausia pasiaukojimo, entuziazmo, pasišventimo dirbti Lietuvai, nepaisant itin neadekvataus materialinio atlygio. Jūsų veikla – tai ne kažkokia krašto gyvenimo dekoracija, kuriai galima skirti tik tiek lėšų, kiek lieka finansavus kitas sritis.

Valstybės politikos lygiu turi būti įsisąmoninta, kad be švietimo, mokslo ir kultūros neįmanoma sukurti ir modernios ekonomikos, šiuolaikinės visuomenės. Būtina, remiantis pačių kultūrininkų nuomone, nustatyti svarbiausius kultūros politikos prioritetus, sudaryti sąlygas kultūrai remti meną, mokslą.

Galima geriau pasinaudoti ir Vakarų pagalba šioje srityje. Antai laikau labai sveikintinu dalyku, kai mūsų jaunimas, gavęs

stipendijas iš įvairių fondų, išvyksta mokytis ar stažuotis į Vakarų šalis, į geriausius pasaulio universitetus. Tik reikia pasirūpinti, kad išimokslinę jie sugrįžtų namo. Ir čia vėl grįžtame prie visų mūsų minėtų leitmotyvų – turime visi sukibti rankomis, kad mūsų tėvynė savo vaikams būtų ne pamotė, o laukianti Motina.

Lietuvos Sambūris, tikiuosi, gali nemažai nuveikti, siekiant šio tikslo. Dabartinėje politinėje situacijoje labai svarbu pasiūlyti naujų idėjų, kurios galėtų pritraukti daugybę žmonių, nesuradusių sau politinių namų esančiose partijose ir iš nusivylimo politika iš viso linkusių atsisakyti pilietinės atsakomybės rinkti naują valdžią ir vėl ją kontroliuoti. Tokių žmonių, kaip patvirtina sociologinės apklausos, Lietuvoje labai didelis procentas.

Manau, politinę apatiją, nusivylimą partijomis Lietuvoje sukėlė ne vien socialinės-ekonominės problemos, bet ir gilus politinis visuomenės supriešinimas. Tačiau apvertkina krašto ūkio padėtis būtent ir reikalauja, kad tauta imtųsi bendrų pastangų išeiti iš krizės.

Demokratinėse visuomenėse politinis gyvenimas vyksta partijų varžymosi forma. Natūralu, kad taip yra ir Lietuvoje. Bet partijos neturi pamiršti, kad greta varžymosi, kovos vyksta ir bendradarbiavimas. Dabar mūsų krašte tokia padėtis, kuomet labiausiai reikia siekti bendradarbiavimo varden bendrą tikslą. Politiniai vadovai privalo sąmoningai ir partinius interesus atidėti į šalį ir rūpintis tik valstybės interesais.

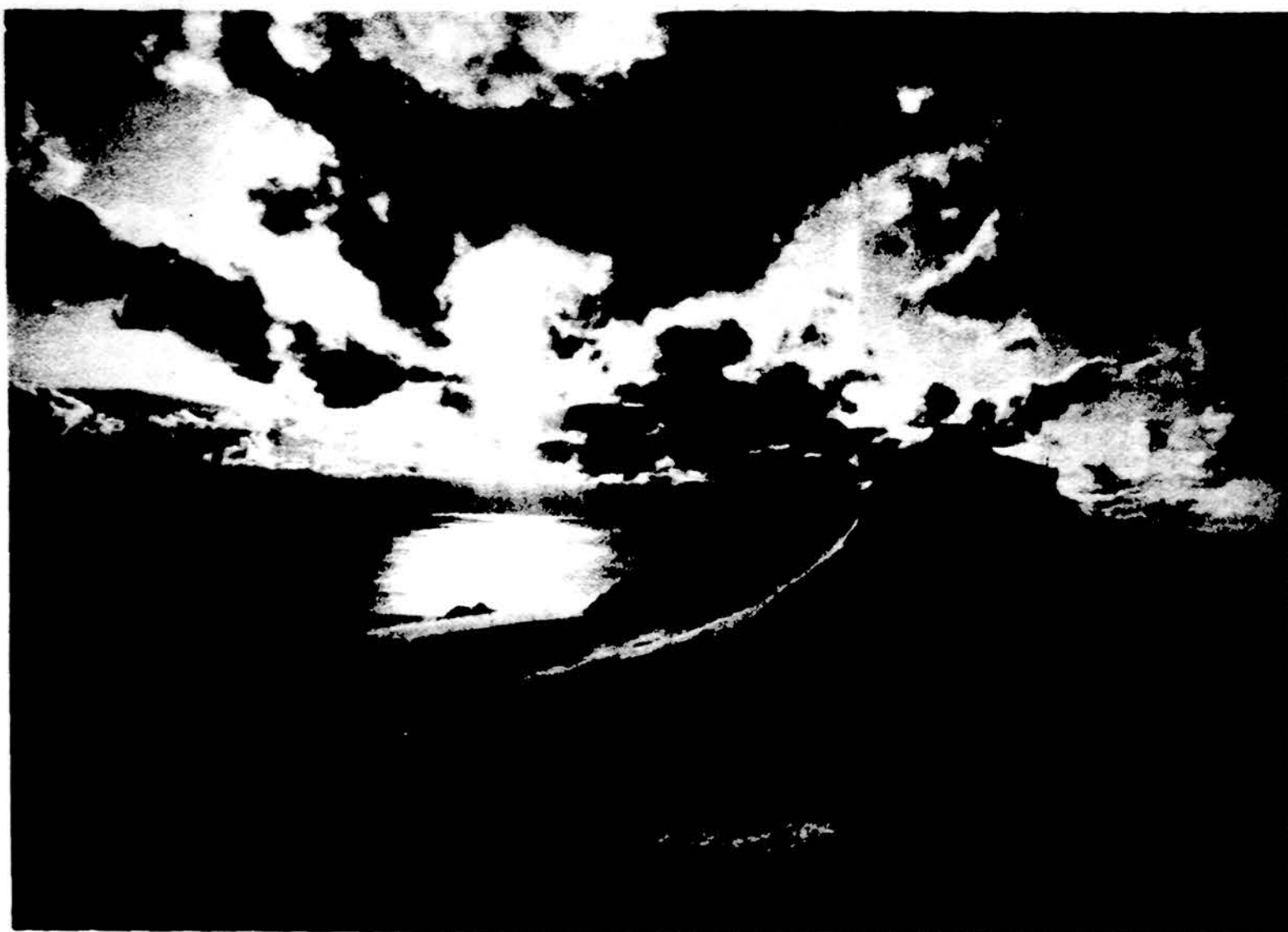
Esu įsitikinęs, kad Lietuvos Sambūris šiame suvažiavime turėtų prisistatyti kaip visuomeninė organizacija, kuri jokių būdu nėra partija, nėra priešprieša politinėms organizacijoms. Tai turėtų būti organizacija, kuri imasi savotiško partijų ir visuomenės suartinimo vaidmens, siekianti pritraukti į politinį gyvenimą, į valstybės valdymą kuo daugiau jokioms partijoms nepriklausančių žmonių. Sambūris pirmiausia turėtų pasisakyti prieš politinį egoizmą ir cinizmą, kviesiti Lietuvos piliečius išsakyti politikams savo valią, raginti juos aktyviai dalyvauti būsimuose rinkimuose. Manytina, būtų didelė klaida, jei Sambūris taptų dar viena partija 30-ies partijų grandinėje. Tuomet jis atliktų tik antraeilį, jei ne trečiaeilį vaidmenį prie rinkimų politikos.

Tai sudėtinga problema, kurią reikėtų išsamiai analizuoti, aptarti drauge su ekonomikos, finansų specialistais. Šioje kalboje Lietuvos Sambūrio suvažiavime galia atkreipti dėmesį tik į tuos problemų aspektus, kurie priklauso pirmiausia nuo politikos. Antai itin bloga socialinė-ekonominė padėtis Lietuvos kaime, gal net blogesnė negu miestuose. Pritariu tiems, kurie laikosi nuomonės, jog žemės ūkio problema spręsti labai trūkė ir tebetrukdo perdas jų ideologizavimas ir supolitinimas. Akivaizdu, kad būtina remti privataus sektoriaus plėtojimąsi. Tačiau taip pat akivaizdu, kad Lietuva negali būti trijų hektarų sklypininkų šalis. Vadinasi, reikia, atsikratus ideologinių šampū, skatinti smulkų ūkių kooperaciją, ekonominius metodus juos stambinti, kartu sudarant sąlygas išsilaikyti ir perspektyvioms išsėjų kolūkių susiformavimui bendrovėms. Ir jokio politikavimo šiuose reikaluose neturėtų būti.

Neketinau šioje kalboje aptarinėti visų Lietuvos gyvenimo sričių. Bet, regėdamas šiam suvažiavime daug kultūros, mokslo žmonių, negaliu nepasakyti, kad jūsų veikloje matau daugiausia pasiaukojimo, entuziazmo, pasišventimo dirbti Lietuvai, nepaisant itin neadekvataus materialinio atlygio. Jūsų veikla – tai ne kažkokia krašto gyvenimo dekoracija, kuriai galima skirti tik tiek lėšų, kiek lieka finansavus kitas sritis.

Valstybės politikos lygiu turi būti įsisąmoninta, kad be švietimo, mokslo ir kultūros neįmanoma sukurti ir modernios ekonomikos, šiuolaikinės visuomenės. Būtina, remiantis pačių kultūrininkų nuomone, nustatyti svarbiausius kultūros politikos prioritetus, sudaryti sąlygas kultūrai remti meną, mokslą.

Galima geriau pasinaudoti ir Vakarų pagalba šioje srityje. Antai laikau labai sveikintinu dalyku, kai mūsų jaunimas, gavęs stipendijas iš įvairių fondų, išvyksta mokytis ar stažuotis į Vakarų šalis, į geriausius pasaulio universitetus. Tik reikia pasirūpinti, kad išimokslinę jie sugrįžtų namo. Ir čia vėl grįžtame prie visų mūsų minėtų leitmotyvų – turime visi sukibti rankomis, kad mūsų tėvynė savo vaikams būtų ne pamotė, o laukianti Motina.

Vaclovas Straukas

Baltijos pajūrio kopos po audros

Iš Vaclovo Strauko fotografijos darbų parodos, šią vasarą vykstančios Čiurlionio galerijoje, Čikagoje. Parodoje eksponuojamas fotografijų ciklas „Kopos“.

Denisas Puchovičius

Motinių skausmai, II

RASŪNAS: ČEČĖNIJAI

KALNŲ GĖLĖ

Kalnų gėlė po tankų vikšrais,
Po antskrydžių mirties kruša,
Iš kur tas atkalkumas trykšta –
Laisvų gyvenimo narsa?

Tu šauk nešaukus į pasaulį –
Mandagūs ponai negirdės,
Kaip ir anuomet nesiklausė
Išstremiamųjų be kaltės.

Belak nesibeldus į Europą –
Jos sotus kūnas nepabus.
Ten valgo, žiuvauja ir šoka,
Ir raito parašus svarbius

Po sutartim – už taiką, laisvę,
Už globą – vaiko ir kačių,
Ir už apsisprendimo teisę
Tautų... Kuri? Deja, ne šių.

Kurios po tankų vikšrais guli
(Tai, sako, „reikalas vidaus“)
Ak, Vakarai! – tai jūs menzūra
Matuojat – „gal kraujuos
nedaug!“

Jūs išdidžiai „nepripažįstat“
Mažų, galingo užpultų.
Kur jūsų, britai, riterystė?
Amerika, bijai ir tu?

Kai plunksnos popierium ropoja,
O tankai – svetimais kraštais,
Čečėnas su nutraukta koja
Iki Strasbūro neateis...

Ir mugėj, kur ant vieno stalo
Nauda ir gėda, ir tyla,
Išgirsk, meldžiu, kalnų ereli
Ir atsiliept jam, Lietuva.

I žūstančių pagalbos riksmą
Kaip girių aidas atsisauk,
Ir tavo žodis, skydu virtęs,
Neleis kalnų gėlės nušaut.

1994 gruodis

ČEČĖNEI MOTINAI

Ant krūtinės su kūdikiu leidaisi
skardžiais
Prie tankynės šaltinio – vandens.
Suradai – tiktai sruvo upeliais
bevardžiais

Jis raudonas nuo kalno selmens.

Verkė vaikas. Daireis į šalis
ir į viršų.

Iš tenai ugnimi ir švinu
Laisė visa, kas juda
– metodiškai, nirsiai –
Eskadrilės uolių „taikdary“.

Ir, kūkčiojanti kūdikį stipriai
priglaudus,
Ne „tėvelis“, ne „pienas“,
„namai“,
O, sprogimams ir kulkoms
trasuojančioms gaudžiant,
Žodį „laisvė“ jam sielon tarei.

1994 gruodis

„Buvau, esu ir būsiu kartu su savo
tauta, kas beiktiktų Čečėniją“. –
Džocharas Dudajovas, Čečėnijos
Respublikos Ičkerijos prezidentas.

... O riterių laikai praėjo,
Džocharai, per vėlai gimei.
Ir tavo broliai pratylejo,
Ir, kaip įpratę, Vakarai.

Liepenoja Groznas. Tankai tvinsta
Bangų bangom vis juodesnėm.
Mums Tumas rašė: „Nemirtinga
Tauta, kai gina ją vaikai“.

Siaurėja žiedas. Bombų gūsiu
Derybas veda. Mirtimi.
Sakai: „Buvau, esu ir būsiu,
Kas beiktiktų – su Tavimi“.

1994 gruodis

„Reikia skirti chirurgų skalpelį nuo
bandito peilio“. – Rusijos užsienio
reikalų ministras Andrejus Kozjre-
vas apie savo šalies „karo chirurgiją“
Čečėnijoje.

Kas tas auglys? Ar laisvė? Lažas,
Tuomet, vadinasi, sveikata.
Kraujuoja parbloktas Kaukazas,
Iš naujo žudoma tauta.

Pradėjo „gydyti“ prie caro,
O trėmė jau Sovietija, –
Pagarbinę kruviną kinžalą,
Ir vėl atkurs pabaisą ją.

Kai operuoja be narkozės
Neprašius tau, nemanius sirgt, –
Chirurgo peilį nuo mafiozo,
Atleiskite, sunku atskirti.

1994 gruodis

„Rusijos vadovybė gali mus pa-
smerkti, bet mes neketiname lau-
dyti, naudoti tankų prieš žmones ir
judėti toliau“. – Generalas Ivanas
Babčikovas, atsisakęs vesti karvaučių
koloną link Groznos, ir todėl pakeis-
tas kitu.

Maniau, jau Rusijoj neliko
Nei karininkų, nei garbės.
O visgi randas vienas kitas
Solženicyno padermės.

Daiktelis itin nepatogus
Ta sąžinė (kai ją turi).
Be epoletų – klouno toga –
Žiūrėk, išgrūstas priedury.

Kai būsi senas, supsis vygtį
Anūkų pulkas ir smalsaus,
Papasakok svarbiausią žygį
Vienu žodžiu: „Atsisakiau“.

1994 gruodis

„Ne su kūnu, krauju mūsų kova, o su dvasinėm blogio galybėmis
žemėje, ore ir dangaus aukštumose“.*
– – – Srūva prakaitas, kalavijas rankoj sulinko, atšipo,
O pastiprinimas vėluoja iš paskutinės mūsų tvirtovės tenai
kalnuose...

Merdi ant rankų vyriausias sūnus, giminės pratesėjas,
Žiūri žmona į akis ir į jį – ji atėjo numirti drauge;
Smaigaliai, vamzdžiai ir antgaliai aštrūs artėja, artėja, –
Kur?! – nesigirdi trimito iš mūsų rezervu aukštai kalnuose.

Duokit rankas brolis broliai prieš einant į lemiamą žygį, –
Tuoj suvarpys mūsų kūnus, bet kalnus apsiaus nepalaužiamą
laisvės dvasią.
„Ne su kūnu, krauju mūsų kova, o su dvasinėm blogio galybėmis
žemėje, ore ir dangaus aukštumose...“

* Pgl. Ef. 6,12.

1995 sausis

Banditams indėnams atplukdėm kultūrą –
Ugniniai žirgai ir ugninis vanduo
Šuoliuoja savanomis, prerijom srūva –
Tai kas, kad neprastė jie mūs „išvaduot“...

Banditai lietuviai nenori kolūkių –
Nenori rytojaus šviežaus, pažangaus
Vagonai link Lėdijūro toldami ūkia ir rūka –
Kada jie supras – būtinybę kaip laisvę – kada jai priklausys?

Banditai čečėnai vis bando ir bando
Gyvent be vyresniojo brolio globos,
Griuvėsiuose Groznos tankistai išrinkti „konstitucinę valdžią“
Ir šauniai valdys nuo lavonų krūvos (o Europa – paplos?)

Kaukazo, Amerikos, Baltijos senbuvės gentys –
Dainų ir vėgavų, ašlų, kalbų pelenai...
Nejau tai iš anksto plėšriųjų paskirtos mums lemtys?
Gyvybės Davėjau, juk Tu mus vardais vadina?!

1995 vasaris

JAUNIEMS BENDRAMINČIAMS

Žvelgiu į Jus, į Aušrą ir į Aistę,
Į sesę Daivą, Vygantą, Dalias, –
Kiek Dievo grožio įvairovės leista!..
Likimų paslaptys primins kalnų gėles...

Girdžiu lavinos akmeninį griausmą
(Tegul – nebus, tegul – apsirinku)
O žydi rožės pačiame pakraui,
Lelijos dangui meldžiasi kvapu...

Mąstau, kokie Jūs būtumėt pavojų,
Prieš giljotiną – ir koks būčiau pats.
Ant piršto žiedas... Kas man jį užmovė?
Kas kužda: „Neišsivadėk Manęs“?

Grėsių pašvaisčių horizontas pilnas,
Čečėnija – po dzeržesiu rūstiu,
Ar Jūs negirdit kanonados Vilniuj,
Ar Jūs nematote akiduobių tuščių?!

Jei vėl gyvenimas raudotų uždarytas,
Tėvynę taptų uždraustu žodžiu, –
Kita Sadūnaitė ir kitas kunigas Sigitas
Ar dar užgimtų iš Jūsų širdžių?

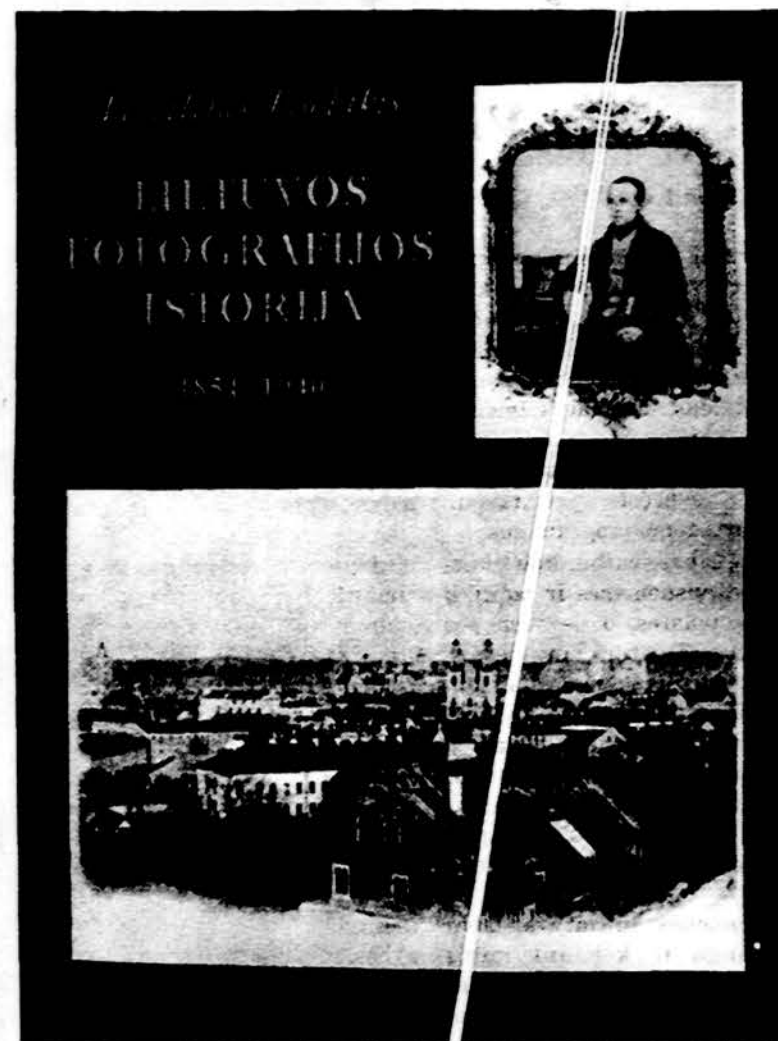
Ar atsiras, kas Lietuvą ir kryžiu
Į lopšį kūdikiui, kai sargas nebudės, –
Insignijos karaliaus nužudytos
Teisėtam sosto paveldėtojai idės?

Ar grįžit – su skydu arba ant skydo –
Ar tik su trisdešimčia sidabrinėju,
neduok Die, –
Iš Šiaurės kliniku, kurios nuo laisvės
gydo –
– Nutilk, nutilk ir nespeliok, širdie.

Kaip suka slibinas aplink kiekvieną sielą,
Žvaigždynus uodega nužeręs į gelmes!
Žinau, kad vėtrų žaislas mano sielos...
Bet Viešpaties malonė ant manęs!

Žvelgiu į Jus – į Arvydą ir Laisvį,
Į Vyta, seserį Teresę, į eilių eiles...
Tebus Apvaizdos meilės mums dar leista
Lemčių viršūnėse augint kalnų gėles...

1995 kovas

Lietuvos fotografijos istorija

KAZYS D. AUGĖLA

• Virgilijus Juodakis. LIETUVOS FOTOGRAFIJOS ISTORIJA 1864–1940. Redaktorė – Vida Tunaitė. Dailininkas – Vilius A. Malas. Korektorė – Aušrinė Matulevičiūtė. Leidejai – J. Naviko leidykla „Auseja“. Sudarytojas – Stanislavas Žvirgždas. Kaina sutartinė.

1996 metais knygų rinkoje į pasirodžiusi Lietuvos fotografijos istorija leidžiama pirmą kartą. Jos autorių Virgilijų Juodakį, buvusį maitininkų mokytoją, daktarą (1973), galime vadinti fotografijos istoriku, apgynusiu 1973 metais disertaciją „Lietuvos fotografijos istorija iki 1940 metų“. Disertacijos pagrindą paruošė ir šį knygą. Autorius nuo 1970 metų iki dabar dirba Vilniaus universiteto žurnalistikos institute. Dėsto specialias fotožurnalistikos disciplinas.

Pratarmėje Virgilijus Juodakis šitaip aiškina leidinio pasirodymą: „Norint geriau suvokti fotografijos dabarties lėmėjimus ir įžvelgti ateities perspektyvas, reikia susipažinti su praeitimi ir raida“.

Kruopščiai surinkta 168 puslapių knygos tekste randame 267 iliustracijas, trumpos santraukos anglų kalba ir 114 bibliografinių pavadinimų. Pirmose astuoniuose knygos puslapiuose autorius plačiai pasinaudoja klausimais: „Kodėl ir kaip žmogus išrado fotografiją?“, Toliau, keturiasdešimtyje puslapių aprašomi „Pirmieji šviesodailės žingsniai Lietuvoje“ ir „Fotografija 1864–1915 metais“. Meninės peizažinės fotografijos pradininkas Lietuvoje buvo vilnietis Janas Bulhakas (1876–1950). Jis kūrybinę fotografiją atskyrė nuo amatininkiškos. Jo lyriškai romantiskai atvaizduotos Vilnijos gamtos ir senosios miesto architektūros nuotraukos pasiekė Kaukazo fotografus (Bali Burača, Vytautą Augustiną, A. Naruševičių, Matininkų ir kultūrtechnikų seką ir kt.), ir jie pradėjo fotografuoti Lietuvos gamtą, kaimų sodybas, gyventojus. Knygoje įdėta 21 Bulhakos nuotraukų reprodukcija.

Skaitydami apie „Komerčinę fotografiją Kaune“ sužinome, kad fotografui J. Bžozovskiui 1865 metais Vilniaus civilinis gubernatorius leido fotografuoti Kauną. Nepriklausomos Lietuvos gyvavimo metais fotografuoti dirbusių skaičius sparčiai daugėjo.

1938 metais vien Kaune jų buvo 48.

Fotožurnalistikos skyriuje randame mūsų tautinės žurnalistikos pradžią – 1905 metais. Tais metais Vilniaus žiniose buvo išspausdinta 31 fotografija. 1928 metais Naujojo žodžio redakcija paskelbė rengianti pirmą Lietuvos fotografijos istorijos fotokonkursą, o ketvirtą dešimtmečio pabaigoje fotografija įsitvirtino atvirukų, iliustruotų knygų ir albumų leidyboje. Tuo pačiu metu fotografija stengėsi įgyti teisę vadintis menu. Daugiausia čia nuveikė fotografai – mėgėjai, rengdami parodas ir konkursus. Fotografas, žurnalistas, rašytojas ir pedagogas Petras Babickas 1932 metais išdrišo surengti savo personalinę parodą Kaune. Nepriklausomų dailininkų draugijos salone jis eksponavo daugiau kaip 300 fotografijų. 1933 m. sausio 15 d. įkurta Lietuvos fotomėgėjų sąjunga, o jau sausio 28 dieną atidaryta „Putpelės“ draugijos fotografijos paroda Šiauliuose davė pradžią kolektyvinėms Lietuvos fotomėgėjų parodom.

Rinkdamas medžiagą Lietuvos fotografijos istorijai, Virgilijus Juodakis neapsiribojo informacija apie fotografus Vilniuje ir Kaune. Atskiruose knygos skyriuose randama rinktinių pavardžių ir datų, siekiančių praeities šimtmečio vidurį, suskirstytų į teritorijas: fotografija Žemaitijoje – 10 puslapių, Šiauliuose – 14 puslapių, Utenoje – aštuoni puslapiai, šiaurės rytu Lietuvoje – aštuoni puslapiai ir Klaipėdos krašte – keturi puslapiai. Knyga, kurią padėjo išleisti Minolta, Fujifilm ir Baltefilm firmos, aiškią trumpomis pastabomis apie senąsias laboratorijas, cinkografiją, literatūrą Lietuvoje ir keilias recenzijas apie fotografiją.

Šiaulių fotografijos muziejuje 1996 m. kovo 28 d. buvo surengta konferencija, specialiai skirta dr. Virgilijaus Juodakio knygos išleidimui paminėti. 32 puslapių iliustruotoje brošiūroje randame vienuolikos ekspertų pasisakymų įvairiomis fotografijos temomis. Konferencijos dalyviai, palankiai įvertinę dr. Juodakio darbą, nutarė, kad Lietuvos fotografijos istorijos spausdinimo darbas turi būti tęsiamas. Reikia

(Nukelta į 4 psl.)

Vaclovo Strauko Neringos kopos

ASTA KRISTOPIENĖ

*Ei, bek, sūnau, prie Lietuvos,
Sugrišk, sūnau, sugrišk čionai,
Pametęs svetimus laukus.
Čion pūktos lankos ir laukai
Sugrišk, sugrišk čionai...*

— Šiais Klaipėdos krašto dainiaus Kristupo Lekšio žodžiais noriu pakviesti Jus visus į parodą, kuri vyksta Jaunimo centre, M. K. Čiurlionio galerijoje, Čikagoje. Čia Jūs susipažinsite su fotomenininko Vaclovo Strauko darbais, kurie žavūs tuo, kad autorius nepaprastai artimai susijęs su gimtine ir savo darbuose išreiškia troškimą perteikti gimtosios žemės alsavimą. Jūs pasitiks darbai, kuriuose pajausite plakančią gyvą, mylinčią gamtą, saulėtekį, laukų platybę ir jūrą, žmogaus širdį. Autorius šiuose darbuose priverčia fiziškai pajusti alsą vasaros kaitrą, privinkusią mieguisto bičiū dūzgimo, ir takelio, vingiuojančio žydinčios pievos pakraščiu, dulkių sūlumą. Tai darbai kiekvienam iš mūsų artimi ir nepakartojami, kupini lyrizmo.

Vaclovo Strauko santykiai su gimtine, gamtos ar daiktų pasauliu yra ypatingai savotiški, principingai svarbūs jo meniniam metodui. Jo kūryboje juntamas atkaklus ir kaskart kitoks siekimas „sulaikyti ir sučiupti“ akimirka, „sučiupti“ nepakartojamo, laike besikeičiančio vaizdo pojūtį. Jautriai ir rūpestingai fiksuotas fotografijoje vaizdas tarsi apčiuopiamas, labai konkretus ir įgauna ne fotografine, o giliau poetinę prasmę.

„Neringa — tai smiltele kosmoso, tai žemė Lietuvos, jautri, gera, tarsi motina. Mylinti ir išdidi. „Neringa — tai didžioji gamtos dovana žmogui. Ši gamta atskleis jums gabalėlį savo slėpinio pasaulio. Ateikite, ateikite visi. Ateikite, palikite monotonišką didmiesčio šurmulį už durų ir... tylos ištroškusi širdis pajus gimtosios žemės alsavimą.

„O jau tie vejai, vejai. Čia Rytys su Šiaurium, čia Vakarais. Ir naršo jie po pušynus, lyg gaudydami vienas kita, ir kvatoja, ir vaitoja, ir klega. O išnirė iš miško kad pūstels ir supils... smėlio pasaka. Smėlio pasaka? O taip, tai — Didžioji kopa. Tai ji plyti visa savo gražumu. Plyti saulės glamonėjama, lietaus prausiama, vėjo nugairinta. Sustok akimirka! ties ja — žiūrėk, kaip čia akims platu. Nieko nėra brangesnio už šį kraštą. Čia gimė, čia augom. Čia mūsų protėvių ir mūsų kraujas.

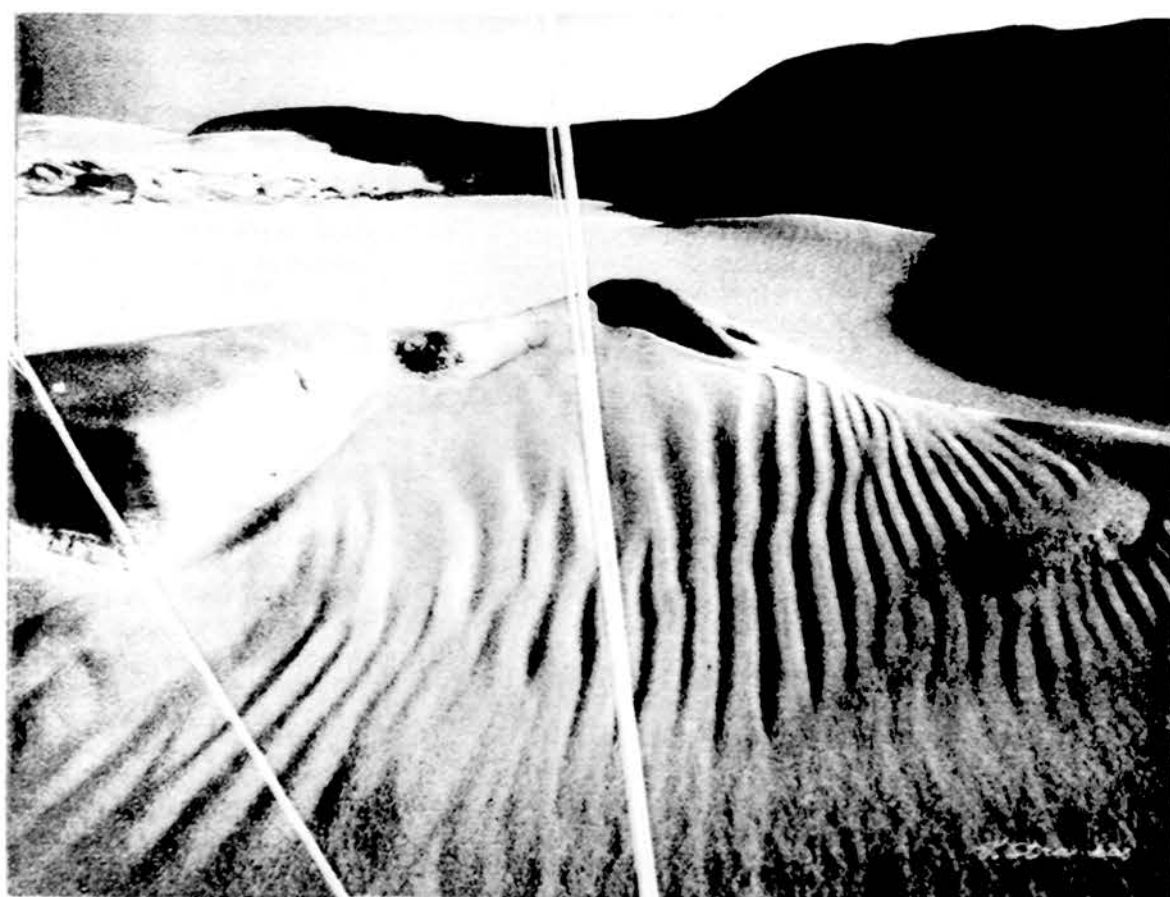
Vaclovas Straukas

Kopos

Vaclovas Straukas

Pedros kopose

Vaclovas Straukas

Kopos

Iš fotografijų ciklo „Kopos“, eksponuojamo Vaclovo Strauko fotografijos darbų parodoje Čiurlionio galerijoje, Čikagoje, vykstančioje iki šių metų rugpjūčio 31 dienos.

„Jūra! Jūra! Plačiai išsiliejusi, tvaskanti savais vandenimis. Tavo grožis — tyros sielos žmonės. Tavo didybė — didelės sielos žmonės.

„Kokia neapsakoma laukų tyla. Bet, taip tik atrodo, iš pirmo žvilgsnio. Sustok, įsiklausyk... visa širdim. Girdi? Ten apačioje šaukia šaknys. Jų daug. Tinklų tinklai. Ir kiekviena iš jų prašo: vandens, vandenėlio.

„O už tvoros sužydo sodas. Dar toliau, pačiame pievos pakraštyje — ramunių laukas. Aplinkui be galo ramu. Tik avietyne čiulba paukštelis, pievoje dūgia biteles, pakraujuje gurgia upeliukas. Šitie garsai tokie tylūs ir monotoniški, tarsi tai plaktų pačios gamtos širdis.

„O paskui pradėjo aušti. Šviesėjo pamažėli virš jūros, laukų ir sodų. Saulė tekejo kaip ritulėlis — skaisči, skaisči. Rasa tvaskė tvaskėjo. Skambejo, tiurleno upeliukas. Pasivyk, jei gali... ne, tu jo nepavysi. Jis pasislėpė po balzganu rūko šydu.

„Ateikite! Ateikite ir Jūs pajusite žemės, vėjo, medžio ir vandens prigimtį, suprasite grožio galią, kuri uždegė Jūsų širdyse gerumo ugnį. Kviečiu visus — ateikite!

Vaclovas Straukas gimė 1923 metais Požerės kaime, Šilalės rajone. Vidurinę mokyklą baigė Šilalėje. Studijavo lietuvių kalbą ir literatūrą Vilniaus Pedagoginiame institute. 1962 metais apsigyveno Klaipėdoje, mokytojavo Kristijono Donelaičio ir kitose Klaipėdos vidurinėse mokyklose, vadovavo dramų būreliams.

Fotografuoti Vaclovas Straukas pradėjo apie 1968 metus. Pirmasis jo fotografijų ciklas pavadintas „Pamario motyvai“ (1972). Po to ejo „Kopos“ (1975), „Jaunoji Klaipėda“ (1977). Pati didžiausia jo fotografijų serija yra „Paskutinis skambutis“. Ją Straukas kūrė daugiau kaip dešimt metų, sukaupdamas daug nuostabių vaizdų apie paskutinę mokslo metų dieną vidurinėse mokyklose. Dalis šios serijos fotografijų buvo eksponuota Čikagoje 1985 metais Beverly Art Center galerijoje. Antrasis Vaclovo Strauko apsilankymas Čikagoje vyksta šiuo metu. Nuo liepos 10 iki rugpjūčio 31 dienos Čiurlionio galerijoje, Jaunimo centre, eksponuojamas jo fotografijų ciklas „Kopos“. Parodą rengia Budrio Lietuvių foto archyvas.

Lietuvos fotografijos istorija

(Atkelta iš 3 psl.)

galvoti apie antrąją istorijos tomą, kuriame ne tik Lietuvoje, bet ir už jos ribų pasklidusieji lietuviai fotografai ir jų veikla būtų surinkta ir surašyta. Konferencijos dalyviai sutarė, kad antroji Lietuvos fotografijos istorijos knyga bus grindžiama Šiaulių fotografijos muziejuje turima medžiaga, nuotraukomis bei eksponatais. Iš čia kilo logiškas prašymas: tie užjūrių lietuviai fotografai, kurie verti ir nori patekti į antrąjį tomą (1940–1966 ir t.t.), turėtų be savo atsiminimų ar teorinių apmąstymų, straipsnių su istoriniu akiračiu, atsiųsti bent po tris keturis savo darbus, nedidelį portretuką, katalogų, leidinių, parodų vaizdų, kuriais jie norėtų būti pristatyti antroje fotografijos istorijos knygoje.

Ši medžiaga turi būti siunčiama ne autoriui Juodakiui, bet Šiaulių fotografijos muziejui. Iš ten, papildant muziejuje sukaupią informaciją, ji bus autoriaus panaudota rašant antrąjį, o gal ir tolimesnius tomus.

Muziejus ir autorius prašo lietuvių fotografus įsijungti į šio sumanymo realizaciją, siunčiant informaciją šiuo adresu: Fotografijos muziejus, Vilniaus g. 140, 5400 Šiauliai, Lithuania.

Laukiame „Ainių“ iš Kauno

„Ainių“ ansamblio nariai

Su muzikinio ansamblio „Ainių“ meno vadovu Petru Venslovu kalbėjosi Pranė Šlutiene, jiems ruošiantis kelionei į JAV

Petras Venslovas

Pranės Šlutiens nuotrauka

PRANĖ ŠLUTIENĖ: „Ainiai“ — stiprus žodis, nukeliantis mintis į tolimą praeitį. Girdėti protėvių balsai, aidai — išsukiantys mąstymą apie tai, kas buvo, kaip gyveno, ką veikė. Kaip atsirado muzikinis ansamblis, pavadintas „Ainiai“?

PETRAS VENSLOVAS: Prieš penketą metų Kaune įsikūrė mūsų ansamblis „Ainiai“. Be garsių manifestų, reklaminių triūbų ir kitokių pažadų „Tėvynės labui“. Tai profesionali menininkų grupė, kuri ne tik klausosi protėvių balso, ataidinčio per muzikos instrumentus, melodijas, žodžius. Mes norime laužyti liaudies meno supratimo kanonus, norime būti laisvi tautos tradicijų ir papročių išsaugojime. „Ainių“ koncertai — tai gyvas teatrinis žaidimas, pilnas improvizacijos, juoko, todėl mūsų idomė ne tik išgirsti, bet ir pamatyti.

PRANĖ ŠLUTIENĖ: Koks jūsų paties vaidmuo šiame ansamblyje?

PETRAS VENSLOVAS: Mano vaidmuo ansamblyje dvejopas: organizacinis ir kūrybinis. Daug tenka sugaišti laiko ir energijos dėl kolektyvo išgyvenimo šiais sunkiais kultūrai Lietuvoje laikais. Bet visus vargus atperka kūrybiniai ieškojimai repetitijų metu, kaip meno vadovo, ir tos nepakartojamos akimirkos scenoje, kai visi sulaukiame publikos susižavėjimo ir aploдимentų.

PRANĖ ŠLUTIENĖ: Esate

pakviesti į Brighton Park Neighborhood kasmetinį vasaros festivalį, Čikagoje, kuris vyks liepos mėnesio 26-28 dienomis. Lauko festivaliui laikas palankus, jei nelyja, bet salėse koncertuoti laikas blogas, kadangi po Tautinių šokių šventės savaitės daug kas bus išlakstę prisiminti vasaros saulės spindulių. Ko jūs tikėtės iš lietuviškos visuomenės, kuriai koncertuosite liepos 21 dieną, sekmadienį, Pasaulio lietuvių centre, Lemont'e, ir Jaunimo centre, Čikagoje?

PETRAS VENSLOVAS: Aš manau, kad kiekvienas, pasiklausęs mūsų pokalbį, susidomės ir ateis į koncertą, ir mes turėsime galimybę pabūti kartu lyg seni pažįstami, kartu pasiklausyti muzikos, pasidžiaugti, pasijuokti ir dar kartą pajusti, kad Lietuva viena, kaip ir vienas gyvenimas. Todėl mūsų susitikimas turėtų būti labai džiaugsmingas.

PRANĖ ŠLUTIENĖ: Papasakokite apie repertuaro platybę, ko lietuviška visuomenė gali tikėtis ir laukti iš „Ainių“?

PETRAS VENSLOVAS: Į mūsų kraštą vežame programą, pavadintą „Lietuviškos širdys“. Tai viena iš daugelio mūsų programų, ryškiai atspindinti lietuviškos muzikos ir balso ypatumus. Pirmiausia lietuviška visuomenė gali tikėtis iš ansamblio profesionalumo, įvairiapusiškos programos, artistiško manau, kad mūsų koncertai bus nemaža šventė JAV lietuviams, kuriuose gy-

vas lietuviškų širdžių plakimas. PRANĖ ŠLUTIENĖ: Apibūdinkite ansamblio dalyvius ir jų grojamus instrumentus.

PETRAS VENSLOVAS: Ansamblio dalyviai jauni žmonės, mylintys liaudies dainą, muziką, tautosaką, kiekvienas groja mažiausiai trimis instrumentais. Tie instrumentai senoviški, paprasti ir neįprasti — tokie, kokius mūsų senoliai, būdami neturtingi, bet labai kūrybingi, pasigamindavo patys: dūdėlės, ragai, ožragiai, skudutiai, skrabalai, taršės, pliaušės, pūslinės, molinukai, lumzeliai, kanklės ir birbynės. Ansamblietis groja ir armonikomis, smuikais, akordeonais. Instrumentai jų rankose prabyla gražiausiais balsais — ūkia, čiaukia, verkia, rauda.

PRANĖ ŠLUTIENĖ: Esate gastroliavę plačiau Europoje. Jūsų apsilankymas JAV yra pirmas. Papasakokite apie idomius pasidarymus.

PETRAS VENSLOVAS: Ansambliui teko atstovauti lietuvių tautiniam menui ne viename prestižiniame Europos meno festivalyje. Galiu pasidžiaugti, kad visur, kur teko būti, publika, nesuprasedama lietuvių kalbos, pajusdavo ir įvertindavo mūsų profesinį pasiruošimą, artistškumą ir ansamblišumą. O mus labiausiai džiuginavo pasimatyti su artimaisiais, t.y. lietuviams, kurių mes sutikdavome beveik kiekvienoje aplankytoje Europos šalyje. Ypač įsimintinas bendravimas su lietuvišiais Anglijoje, Vokietijoje, Prancūzijoje, Ukrainoje, Rusijoje. Tikimės, kad teks susitikti ir su Norvegijos lietuviu, kur vyksime birželio 22-29 dienomis, prieš pakildami į Ameriką.

PRANĖ ŠLUTIENĖ: Ati už idomų pokalbį. Iki pasimatymo Čikagoje.

• Vakaronė su aktorium Petru Venslovu, „Ainių“ muzikinio ansamblio meno vadovu, ruošiamą ateinančią penktadienį, liepos 19 dieną, 7 v.v. Jaunimo centro kavinėje, Čikagoje. Aktorius ir skaitovas Petras Venslovas perteiks Vytauto Mačernio ir kitų mūsų poetų kūrybą.

• „Ainių“ ansamblio du koncertai lietuviškajai visuomeni įvyks sekmadienį, liepos 21 dieną: 12 val. vidurdiene — Pasaulio lietuvių centre, Lemont, Illinois, ir 4 val. p.p. — Jaunimo centro didžiojoje salėje, Čikagoje. Ansamblis pasirodys su programomis ir tris dienas trunkančiame Brighton Park apylinkės tradiciniame vasaros festivalyje, kuris vyks liepos 26-28 dienomis Western Blvd. pievoje tarp 43-ios ir 47-os gatvių, Čikagoje.